

راهنمای جامع آموزش امنیت سایبری و گذرواژه به کودکان (براساس استاندارد CSTA 1A-NI-04)

این راهنما برای مربیان و والدینی تدوین شده است که می‌خواهند بذر دانش امنیت دیجیتال را در ذهن کودکان ۵ تا ۷ ساله بکارند. هدف ما این است که کودک نه تنها یک "رمز" داشته باشد، بلکه یاد بگیرد چگونه از "خانه دیجیتال" و "گنجینه‌های اطلاعاتی" خود در برابر غریبه‌های کنجکاو محافظت کند.

۱. مقدمه و تبیین استاندارد آموزشی (ویژه والدین و مربیان)

بر اساس استانداردهای CSTA، آموزش امنیت در سطح 1A بر ایجاد عادات‌های صحیح و درک ضرورت حفاظت تمرکز دارد. در جدول زیر، اهداف یادگیری بر اساس متن استاندارد ساده‌سازی شده است:

کد استاندارد	هدف یادگیری به زبان ساده
1A-NI-04	یاد می‌گیریم چطور در خانه‌ی دیجیتلمان (دستگاه‌ها) را قفل کنیم تا غریبه‌ها به وسایل و اطلاعات ما دست نزنند.
1A-IC-18	یاد می‌گیریم کلیدهایمان (رمزها) را مخفی نگه داریم و وقتی کارمان با دستگاه تمام شد، آن را "بخوابانیم" (قفل کنیم).

۲. مفهوم‌سازی گذرواژه: "کلید جادویی من"

برای شروع، باید گذرواژه را از یک مفهوم انتزاعی به یک ابزار ملموس تبدیل کنیم.

متن پیشنهادی برای گفتگو با کودک: «بچه‌ها، تصور کنید یک صندوقچه پر از اسباب‌بازی‌های خیلی دوست‌داشتنی یا یک قفل برای سکه‌هایتان دارید. برای اینکه کسی بدون اجازه سراغ آن‌ها نرود، یک قفل روی آن

می‌زنید و کلیدش را فقط پیش خودتان نگه می‌دارید، درست است؟ در دنیای تبلت‌ها و کامپیوترها، ما "گذرواژه" داریم. گذرواژه درست مثل همان کلید جادویی است. این کلید به شکل یک کلمه یا تصویر مخفی است که فقط به "صاحب دستگاه" اجازه می‌دهد وارد شود.»

۳. چرا از گذرواژه استفاده می‌کنیم؟ (نگهبان در)

بر اساس استاندارد **Cybersecurity 7.3**، کودک باید بتواند علت استفاده از رمز را توضیح دهد. از استعاره "نگهبان هوشمند" استفاده کنید:

- 🏠 **حفاظت از کل خانه (دستگاه):** گذرواژه مثل نگهبانی است که جلوی درِ تبلت یا لپ‌تاپ می‌ایستد تا هیچ غریبه‌ای نتواند بدون اجازه آن را روشن کند.
- 💎 **حفاظت از گنجینه‌ها (اطلاعات):** عکس‌های خانوادگی، نقاشی‌هایی که کشیده‌اید و مراحل بازی‌هایتان، گنجینه‌های شما هستند. رمز نمی‌گذارد کسی این‌ها را خراب کند یا بردارد.
- 🚫 **اجازه به آدم‌های درست:** گذرواژه مطمئن می‌شود که فقط شما و پدر یا مادرتان می‌توانید از برنامه‌ها استفاده کنید.

۴. ویژگی‌های یک گذرواژه قوی (تصویرسازی برای غیرمبتدی‌ها)

برای کودکی که هنوز در حال یادگیری الفباست، رمز باید بر پایه **الگوهای ذهنی و تصویری** باشد. به جای تایپ جملات سخت، از ترکیب "چیزهای مورد علاقه" استفاده کنید.

نکته مهم: به کودک آموزش دهید که از نام خودش، نام حیوان خانگی (پت) یا تاریخ تولد استفاده نکند، چون آدم‌های کنجکاو اول از همه این‌ها را امتحان می‌کنند.

جدول مقایسه‌ای برای تمرین با کودک:

گذرواژه ضعیف (خطرناک)	گذرواژه قوی (ایمن)	چطور به خاطر بسپاریم؟
۱۲۳۴۵۶	سیب-سبز-ستاره	تصویر یک سیب سبز که روی آن ستاره است.

نام خود کودک (مثلاً علی)	موز-آبی-پرش	تصویر یک موز که به رنگ آبی است و می‌پرد.
نام پت (مثلاً پشمک)	جنگل-زرد-۹	تصویر یک جنگل زرد که ۹ تا درخت دارد.

۵. حریم خصوصی و پایان ایمن کار (Lock/Log off)

محافظت از اطلاعات در استاندارد 1A-IC-18، شامل رفتار درست در پایان کار است. برای کودک، "خروج از سیستم" را به معنی "خواباندن دستگاه" تعریف کنید.

دستورالعمل ۳ مرحله‌ای "خداحافظی با تبلت":

1. بستن برنامه: بازی یا برنامه‌ای که تمام شده را ببند.
2. خواباندن تبلت (Lock): دکمه قفل را بزن تا صفحه سیاه شود. این یعنی در را پشت سرت قفل کرده‌ای.
3. راز نگه داشتن: رمز را مثل یک راز بزرگ پیش خودت نگه دار. فقط مامان و بابا اجازه دارند کلید تو را داشته باشند.

۶. فعالیت‌های عملی و بازی‌های پیشنهادی

• نام بازی: صندوقچه رازها

- وسایل مورد نیاز: یک جعبه دربسته، یک جایزه کوچک در داخل آن.
- روش اجرا: از کودک بخواهید یک "عبارت تصویری مخفی" (مثلاً: خرگوش صورتی خندان) انتخاب کند. او باید هر بار برای باز کردن جعبه، این عبارت را به شما بگوید. این بازی به او یاد می‌دهد که بدون "کلید کلامی"، دسترسی به محتوا ممکن نیست.

• نام بازی: شکار رمزهای پهلوان

- وسایل مورد نیاز: کارت‌هایی با تصاویر میوه، رنگ و شکل.
- روش اجرا: از کودک بخواهید با ترکیب ۳ کارت، یک رمز بسازد. بعد از او بپرسید: «چرا رمز (سیب+قرمز+مثلث) از رمز (سیب) قوی‌تر است؟» هدف این است که کودک توضیح دهد که طولانی‌تر بودن رمز، کار را برای غریبه‌ها سخت‌تر می‌کند.

- نام بازی: موجود فضایی کنجکاو (نقش‌آفرینی)

- **روش اجرا:** مربی نقش یک "موجود فضایی مهربان اما خیلی کنجکاو" را بازی می‌کند که می‌خواهد وارد تبلت کودک شود و عکس‌های زمین را ببیند. موجود فضایی نام کودک یا نام سگ او را حدس می‌زند. کودک باید با خنده بگوید: «نه! رمز من سخت‌تر از این حرف‌هاست!» این کار باعث می‌شود کودک بدون استرس، مفهوم "غیرقابل پیش‌بینی بودن" را درک کند.

۷. توصیه‌های نهایی برای استمرار آموزش (ویژه والدین)

امنیت سایبری یک مهارت رفتاری است که با تکرار نهادینه می‌شود. این چک‌لیست را در خانه مرور کنید:

چک‌لیست نظارتی و تعاملی:

- [] **گفتگو:** هر هفته از کودک بپرسید: «چرا مهم است که روی تبلت رمز داشته باشی؟» (تشویق به برقراری ارتباط و توضیح منطق طبق استاندارد 7.3).
- [] **تمرین قفل کردن:** آیا کودک عادت کرده است بعد از تمام شدن بازی، دکمه قفل (Sleep) دستگاه را بزند؟
- [] **رازهای دیجیتال:** به او یادآوری کنید که حتی اگر دوستش از او خواست رمز را برای یک مرحله از بازی بگوید، باید محکم بگوید "نه" و از والدین کمک بخواهد.
- [] **مالکیت و احترام:** به کودک یاد بدهید که همان‌طور که او رمز دارد، بقیه هم رمز دارند و ما نباید سعی کنیم رمز دیگران را حدس بزنیم یا بدون اجازه به وسایلشان دست بزنیم (استاندارد 1A-CS-01).

یادآوری: هدف ما این است که کودک در فضای دیجیتال احساس قدرت و امنیت کند، نه ترس. گذرواژه "سپر" او در این دنیای بزرگ است.